

Remissvar från ChildX avseende utredningen *Ett nytt brott och andra åtgärder mot människohandel (SOU 2025:119)*

Inledning

ChildX är medlem i Plattformen Civila Sverige mot Människohandel och står bakom de synpunkter och förslag som Plattformen framför i sitt remissvar avseende utredningen *Ett nytt brott och andra åtgärder mot människohandel (SOU 2025:119)*. ChildX instämmer således i Plattformens bedömningar och de förändringar i lagstiftning och andra åtgärder som Plattformen föreslår.

I detta remissvar väljer ChildX därför främst att komplettera Plattformens synpunkter genom att särskilt lyfta och fördjupa de delar som rör barn som utsätts för människohandel, med särskilt fokus på barn som utsätts för sexuell exploatering.

Barn som utsätts för människohandel befinner sig i en särskilt utsatt situation och deras rättigheter måste säkerställas i enlighet med barnkonventionen, som är svensk lag. Det innebär bland annat att barnets bästa ska vara en primär övervägande princip i alla beslut som rör barn, att barn har rätt till skydd mot alla former av sexuell utnyttjande och exploatering samt rätt till återhämtning och rehabilitering efter övergrepp.

Mot denna bakgrund vill ChildX i detta remissvar särskilt utveckla och förtydliga barnrättsperspektivet i förhållande till de frågor som behandlas i utredningen och i Plattformens remissvar.

1. Ny formulering av människohandelsparagrafen

ChildX instämmer i Plattformens synpunkter när det gäller behovet av en tydligare och mer ändamålsenlig formulering av människohandelsbestämmelsen i brottsbalken.

Barn och sexuell exploatering

När det gäller barn är det särskilt viktigt att rättstillämpningen tydligt återspeglar barns särskilda utsatthet i exploateringssituationer. ChildX vill därför utveckla den synpunkt som framförs i Plattformens remissvar om att begreppet sexuell exploatering bör tydliggöras i förarbetena.

Sexuell exploatering av barn kan ta många olika former och sker ofta genom manipulation, beroendeförhållanden eller psykologisk kontroll. Det kan exempelvis handla om situationer där barnet exploateras genom så kallad loverboy-problematik, där en vuxen etablerar en relation till barnet i syfte att därefter exploatera barnet sexuellt. Det kan också handla om digital exploatering, där barn utnyttjas genom internetbaserade plattformar, eller om situationer där barnet exploateras i miljöer där barnet formellt kan framstå som delaktigt men i realiteten befinner sig i en exploateringssituation.

ChildX vill här särskilt understryka att barn som utsätts för sexuell exploatering enligt internationell rätt ska betraktas som offer för människohandel. Enligt FN protokoll om förebyggande, bekämpande och bestraffning av människohandel, särskilt kvinnor och barn (Palermoprotokollet), utgör rekrytering, transport, överföring, hysande eller mottagande av ett barn i syfte att exploatera barnet människohandel även om inga otillbörliga medel såsom tvång, hot eller vilseledande har använts. Detta innebär att när ett barn exploateras sexuellt i en situation där en annan person organiserar, möjliggör eller drar nytta av exploateringen, ska barnet betraktas som offer för människohandel oavsett om barnet själv uppfattas ha deltagit eller uttryckt samtycke.

Bakgrunden till denna regel är barns särskilda utsatthet och begränsade möjlighet att överblicka eller värja sig mot exploaterande situationer. Internationell rätt utgår därför från att barn inte kan ge ett giltigt samtycke till exploatering. Att tydliggöra denna utgångspunkt i lagstiftningens förarbeten är viktigt för att säkerställa att barn som exploateras sexuellt identifieras som brottsoffer och får tillgång till det skydd och stöd som följer av lagstiftningen.

ChildX vill samtidigt uppmärksamma att sexuellt utnyttjande av barn i Sverige i praktiken ofta lagförs under andra brottsrubriceringar än människohandel. Även om dessa rubriceringar i många fall är relevanta, sker det sällan en barnrättslig konsekvensanalys av hur valet av brottsrubricering påverkar barnets rättigheter. När exploateringen inte erkänns som människohandel finns en risk att barnets situation förstås som ett isolerat övergrepp snarare än som en del av en bredare exploateringssituation.

Barn som utsätts för människohandel ofta utsätts för flera former av exploatering samtidigt eller över tid. Internationell forskning och erfarenheter från civilsamhället visar att barn som exploateras sexuellt också ofta exploateras i andra former, exempelvis i kriminalitet eller genom ekonomiskt utnyttjande. I praktiken ser ChildX att bristande förståelse för sådan multiexploatering kan leda till att barns situation fragmenteras i rättsprocessen. Ett barn kan exempelvis först identifieras som brottsoffer i ett ärende om sexuell exploatering, men senare behandlas som misstänkt förövare när uppgifter framkommer om att barnet varit involverat i kriminalitet. Barn som exploateras i kriminalitet, exempelvis genom att tvingas begå brott eller utföra handlingar åt kriminella aktörer, är enligt internationella normer också att betrakta som brottsoffer. Om dessa olika exploateringsformer inte ses i sitt sammanhang riskerar

barnets utsatthet att fragmenteras i rättsprocessen, vilket kan leda till att barnets rätt till skydd, stöd och rehabilitering försvagas.

ChildX vill därför understryka vikten av att rättsväsendet utvecklar en tydligare förståelse för hur olika exploateringsformer kan samverka i barns livssituationer, och att barns roll i brottsliga sammanhang alltid måste analyseras i ljuset av eventuell exploatering. Ett barn som exploateras ska i första hand betraktas som ett brottsoffer och bemötas utifrån ett barnrättsperspektiv.

2. Jämställdhetsmyndighetens roll och nationell vidarebeslutsmekanism (NRM)

ChildX instämmer i Plattformens synpunkter om behovet av tydligare samordning i arbetet mot människohandel och välkomnar att Jämställdhetsmyndigheten ges ett samordnande ansvar.

ChildX delar också Plattformens bedömning att en nationell vidarebeslutsmekanism (NRM) är ett viktigt verktyg för att säkerställa att brottsoffer identifieras och får tillgång till sina rättigheter, men att detta kräver tydliga ansvarslinjer.

Tydliga ansvarsförhållanden är en förutsättning för att brottsoffers rättigheter faktiskt ska kunna tillgodoses i praktiken. Om ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter är otydlig riskerar skydd, stöd och rättsliga garantier att falla mellan olika aktörers mandat. Samtidigt bör ett sådant förtydligande kunna ske utan att det kommunala och regionala självstyret inskränks.

Barnanpassad NRM

ChildX vill särskilt betona behovet av att en svensk NRM innehåller särskilda strukturer för barn.

Internationella rekommendationer, bland annat från [OSSE](#), visar att effektiva NRM-system förutsätter särskilda rutiner för barn. Barn som utsätts för människohandel bör identifieras genom barnskyddssystemet och inte enbart genom brottsbekämpande myndigheter.

En barnanpassad NRM bör därför innehålla:

- särskilda rutiner för identifiering av barn som potentiella brottsoffer,
- omedelbara skyddsbedömningar,
- tillgång till juridisk företrädare eller annan oberoende företrädare,
- långsiktigt stöd och rehabilitering,
- samt särskilda säkerhetsbedömningar inför eventuellt återvändande.

Regionkoordinatorerna

ChildX vill särskilt understryka den avgörande roll som regionkoordinatorerna har i arbetet mot människohandel. För att säkerställa ett effektivt och likvärdigt arbete i hela landet bör det finnas regionkoordinatorer i varje region, varav minst en med ett särskild barnrättskompetens och fokus på barn som utsätts för människohandel. Denna funktion behöver ha ett tydligt mandat samt ges stabila och långsiktiga förutsättningar för att kunna verka effektivt.

Barn som utsätts för människohandel befinner sig ofta i mycket komplexa situationer där flera system samverkar, såsom socialtjänst, rättsväsende, migrationsmyndigheter samt hälso- och sjukvård. För att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses i praktiken krävs därför fördjupad kunskap om barns särskilda utsatthet, deras rättigheter enligt barnkonventionen och hur olika former av exploatering kan ta sig uttryck i barns liv.

I ärenden som rör barn krävs ofta kvalificerade bedömningar av risk, skyddsbehov, företräddarskap och långsiktigt stöd. Barn kan dessutom vara utsatta för flera former av exploatering samtidigt, exempelvis sexuell exploatering i kombination med exploatering i kriminalitet eller andra former av utnyttjande.

Mot denna bakgrund är det särskilt viktigt att varje region har en dedikerad barnkoordinator med spetskompetens inom barnrätt för att stärka både rättssäkerheten och skyddet för barn som utsätts för människohandel.

Samtidigt vill ChildX särskilt betona att det i nuläget är avgörande att regionkoordinatorerna fortsatt har en tydlig operativ roll i arbetet. Regionkoordinatorerna fyller i dag en central funktion i konkreta ärenden genom att bidra med specialistkunskap, samordning mellan myndigheter och stöd till lokala aktörer som saknar kunskap om människohandelsärenden. Denna operativa funktion är i många fall avgörande för att brottsoffer ska identifieras och få tillgång till rätt stöd och skydd.

ChildX kan på sikt se att det kan vara fördelaktigt att regionkoordinatorernas roll utvecklas i en mer strategisk riktning, exempelvis när det gäller kunskapsutveckling, metodstöd och nationell samordning. För att en sådan utveckling ska vara möjlig krävs dock att den operativa kapaciteten i systemet samtidigt säkerställs genom andra strukturer eller aktörer.

3. Hjälp och stöd till brottsoffer

ChildX instämmer i Plattformens synpunkter när det gäller behovet av att säkerställa tillgång till lämpliga boenden och stödinsatser för brottsoffer för människohandel.

När det gäller barn är det särskilt viktigt att stödinsatser utformas utifrån barnets behov och att barn får tillgång till långsiktigt stöd, inte enbart akuta skyddsåtgärder.

Barn som utsatts för människohandel behöver ofta omfattande stödinsatser, inklusive psykologiskt stöd, socialt stöd, stabil skolgång och trygga boendemiljöer som är särskilt anpassade utifrån barns behov och rättigheter. Dessa behov kan kvarstå under lång tid efter att exploateringen upphört.

Barn i migrationsprocesser

ChildX vill särskilt lyfta den problematik som uppstår när potentiella brottsoffer för människohandel hanteras inom migrationsrättsliga processer utan att indikatorer på människohandel uppmärksammas.

För barn är detta särskilt problematiskt. Barn som kan vara utsatta för människohandel bör i första hand hanteras inom ramen för barnskyddssystemet och utifrån en bedömning av barnets bästa. Barn bör inte frihetsberövas i migrationsförvar eller behandlas primärt som migrationsärenden när det finns indikationer på exploatering.

Ett sådant förhållningssätt är centralt för att säkerställa att barnets bästa tillgodoses och att Sverige uppfyller sina åtaganden enligt barnkonventionen.

4. Nationell rapportör

ChildX instämmer i Plattformens synpunkter om vikten av en oberoende nationell rapportör.

ChildX vill särskilt framhålla att den nationella rapportören bör ha ett tydligt uppdrag att analysera situationen för barn som utsätts för människohandel.

Detta bör inkludera analyser av:

- barnets ålder, kön- eller könstillhörighet, religion, etnicitet, funktionsnedsättning och sexualitet,
- hur barn identifieras som brottsoffer,
- vilken tillgång barn har till skydd och stöd indelat på kommunal och regional nivå,
- i vilken utsträckning barn får tillgång till juridisk företrädare,
- hur återvändandeprocesser hanteras när barn är involverade,
- samt hur barns rätt till rehabilitering och långsiktigt stöd tillgodoses.

Rapporteringen bör innehålla särskilda indikatorer som gör det möjligt att följa upp hur barns rättigheter tillgodoses i praktiken.

ChildX vill understryka att polisen fortsatt bör ha en funktion för rapportering och samordning motsvarande den nuvarande nationella rapportörsfunktionen. Detta säkerställer att polisens operativa kunskap och erfarenhet tas tillvara och att samverkan mellan brottsbekämpning och skydd av brottsoffer upprätthålls.

Det är också viktigt att polisen ser alla former av exploatering i ett sammanhang, särskilt för barn, så att sexuell exploatering, arbetsutnyttjande, kriminalitet och andra övergrepp bedöms och hanteras tillsammans med övriga situationer där barnet utsatts för våld. Ett sådant helhetsperspektiv är avgörande för barnets skydd och långsiktiga rehabilitering.

Avslutande synpunkter

ChildX vill avslutningsvis understryka att barn som utsätts för människohandel ofta är svåra att identifiera och riskerar att falla mellan olika myndigheters ansvar.

Det är därför avgörande att Sveriges arbete mot människohandel genomgående utformas med ett tydligt barnrättsperspektiv och att barns särskilda behov och rättigheter beaktas i lagstiftning, samordning och stödinsatser.

Genom att stärka barnrättsperspektivet i dessa delar kan Sverige bättre säkerställa att barn som utsätts för människohandel identifieras, skyddas och får det stöd de behöver för återhämtning och ett liv fritt från exploatering.